

МОНГОЛО-ЯПОНСЬКІ ВІЙСЬКОВІ КОНФЛІКТИ XIII СТ.: ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ

На основі письмових джерел – повідомлень японських, монгольських, корейських та китайських авторів XIII ст., аналізується проблема монголо-японських військових конфліктів того часу. Висвітлюється проблема причин та наслідків військових походів військ династії Юань (1271, 1284 рр.) на територію Японських островів.

Ключові слова: історія Японії, середньовічні джерела, монгольське вторгнення в Японію, історія Юань, середньовічний Схід.

Метою пропонованого дослідження є загальний огляд джерельної бази до історії військових конфліктів XIII ст. між Японською державою та монголо-китайською державою династії Юань в період між 1271-1284 рр. Слід підкреслити, що комплексне висвітлення джерел до питання монгольського вторгнення на територію Японських островів, дає ключ до розуміння цивілізаційних процесів, котрі проходили в XIII ст. на території держави Юань, котра охоплювала території сучасних Монголії, Китаю, Кореї, ряду країн Центральної та Південно-Східної Азії.

Відразу зауважимо, що джерельна база з даної проблематики є не надто обширною, а тому на наш погляд, її доцільно розглядати об'єднавши в декілька груп за територіальним походженням: монголо-китайські, корейські, японські та свідчення європейців, котрі перебували при дворі імператора в Пекіні.

Перша велика група історичних писемних джерел – монголо-китайські нарративні джерела. В цьому контексті слід зауважити, що в згаданий нами період території власне Монголії та Китаю входили до єдиної імперії Юань (1271-1368 рр.), а тому їх слід розглядати як єдиний нарративний комплекс. Вони не лише дають дослідникові обширний матеріал з історії китайського і монгольського народів, але значно доповнюють і уточнюють відомості про монголів і інших народів Центральної Азії, що містяться у персидських і арабських авторів. Крім того, лише в літературі на китайській мові ми знаходимо детальні дані про власне Монголії і пануванні монгольських завойовників в Китаї в пізнішу епоху починаючи приблизно з другої половини XIII ст. [Пен 2002, с. 130] У так званих «мусульманських», тобто персо- і арабомовних писемних джерелах детально висвітлені лише події, що відносяться до ранньої історії монголів або ті, що відбувалися в західних частинах монгольської імперії Юань. Цінність китайських джерел для вивчення історії Монголії і інших країн, що колись входили до складу імперії, заснованою Чингізханом, загальновізнана [Врубель 2002, 10-12].

При імператорі Хубілаї (1260-1294 рр.) вперше були створені історіографічні установи за китайським взірцем; стали систематично записуватися діяння правлячих імператорів, на основі яких пізніше склалися так звані «Правдиві записи» (кит. «Ші-лу»), котрі спершу склалися на монгольську (зі записом на уйгурській писем-

ности), а пізніше перекладалися на китайську мову [Rossabi 2009, p. 31]. У березні 1304 р., вже після смерті імператора Хубілая, були представлені «Ши-лу» про період правління Хубілая у 80 це (томах/книгах) на китайській мові і “Цзінь-шу Ші-цзу ші-лу цзе-вень” («Скорочені правдиві записи про Ші-цзу (Хубілая), написані золотом») в одній книзі (кит. «це») [Мункуев 1965].

Від періоду монгольського панування в Китаї збереглося досить значне число юридичних документів. Переважна частина їх об’єднана в збірці: «Та Юань шен-чжен го-чао дянь-чжан», скорочено іменованій «Юань дянь-чжан» (укр. «Встановлення [династії] Юань»), і «Тун-чжі тiao-ге» [Покотилов 1893, с. 10-14]. Точна дата складання «Юань дянь-чжан» невідома. Але перша збірка включає документи, що відносяться до періоду 1260-1320 рр., а другий – документи, оприлюднені у 1321-1322 рр. [Мункуев 1965]. «Тун-чжі тiao-ге» і «Юань дянь-чжан» включають найрізноманітніші матеріали – укази, розпорядження, судові і адміністративні рішення по різних питаннях, починаючи з правила про те, як різати вівцю по монгольському звичаю, закінчуючи указами, що відображають політику монгольських імператорів в Китаї та Кореї, юридичне і суспільне положення різних прошарків суспільства і ряд аспектів зовнішньої політики Юань, зокрема стосовно Японії.

Наступне джерело – «Го-чао вень-лей» (укр. «Зразки творів правлячої династії») – збірка автентичних творів періоду династії Юань різних жанрів, складена Су Тянь-цзюе (1294-1352 рр.) і опублікована в 1334 р. [Су 2002, с. 128-129]. Збірка містить окрім суто літературних творів того часу, ряд політичних документів, котрі відображають завойовницьку політику Юань на Далекому Сході.

Найбільш повну інформацію про причини, хід та наслідки військового вторгнення монгольських військ в Японію містить «Юань-ші». «Юань-ші» включає 210 розділів (кит. «цзюань») і складається з чотирьох великих частин: 1) «Бень-цзі» («Основні аннали», глави 1-47), 2) «Чжі» («Описи», глави 48-105), 3) «Бяо» («Генеалогічні таблиці», глави 106-113) і 4) «Ле-чжуань» («Біографії», глави 114-210) [Юань ши 2002, с. 133-138]. «Юань-ші» подає цікаві дані про юанських полководців та перебіг військових дій: *«Наньцзятай... володів стратегічним мисленням... Завдав поразки військам Сун при форсуванні Янцзи... Отримав титул «великого полководця» і пост даругачі (намісника провінції), брав участь у захопленні Тайваню... Отримав золоту тигрову паїцзу на пояс (особлива нагорода за військову доблесть). Брав участь у поході на Японію... Алахан, коли велика армія (монголів) оточила Сянян і Фаньчен, блокував ці міста з півдня. Фаньчен був зруйнований, а Сянян здався... Алахан брав участь в японському поході... Кудукас загинув в японському поході... Халунай (Каратай) брав участь у поході урядової армії (монголів) на Японію, але був зупинений ураганом і (ввірені під його командування) кораблі (змушені були) повернутися... Есудай отримав наказ брати участь у поході на Японію. Був нагороджений луком і стрілами, титулом «великого полководця з далекими задумами», посадою темника (за доблесть в японському поході)... Есудай командував сотнею бойових кораблів в Цзянхуай (межиріччя Хуанхе і Янцзи) і брав участь у поході на Японію, на схід. Повернувся з походу, зберігши війська і в нагороду за указом (імператора) отримав у володіння 100 дворів селян»* [Кадырбаев 2007, 163].

Другу велику групи писемних джерел з історії монгольського вторгнення в Японію, становлять власне японські нарративи. Серед численних японських писемних джерел з даної проблеми, на нашу думку, слід виділити наступні – «Сувій монгольського вторгнення» – («Моко сюрай йокотоба» / яп. 蒙古襲來絵詞) – два ілюстровані сувої, написані в стилі «емакімоно», між 1275-1293 рр., які зображають військові подвиги самурая Такедзакі Суєнаги (яп. 竹崎季長, 1246-1314 рр.) [Wade 2005]. Авторство сувою не встановлене, а оригінальний сувій XIII ст. зберігається у Музеї імператорських колекцій (Токійський Імператорський палац). Сувій уміщує ряд зображень битв японських та юаньських військ на суші та на морі.

Цінні відомості містить «Літопис Камакури» (яп. 鎌倉年代記) складений близько 1331 р., як коротка хронологія періоду сьогунату Мінамото. Оригінальний рукопис, відомий також як «Самурайський літопис» зберігається в бібліотеці м. Кіото [北条九代記 1990]. У літописі викладено короткі дані стосовно військової кампанії сьогуна Ходзьо Токімуне з оборони о. Кюсю.

Цікаві рефлексії на монгольське вторгнення містять і нарративне джерела пізнішого періоду – т.зв. «мемуарна література». Серед цього масиву джерел варто виділити щоденник Мороморі Накахари (яп. 師守記), написаний у 1374-1399 рр. Мороморі Накахара – чиновник імперського уряду, робив свої записи на полях і на зворотному боці календарних сторінок [Moromori 2011]. Його звіти по військових і соціальних питань залишаються найбільш повними джерелами відомостей для вивчення Японії кінця XIV століття, разом з тим автор звертався до різних епізодів з минулого Японії, в тому числі й до періоду монгольського вторгнення. Оригінал зберігається в Національній парламентській бібліотеці Японії.

Інформацію про передісторію монголо-японських військових конфліктів та події, котрі передували першому військовому вторгненню в Японію, містить «Записки» Каное Мотохіри (яп. 近衛基平, 1246-1268 рр.) – знатного придворного періоду Камакура, сина кампаку (регента) Каное Канецуне [Conlan 2001, 156-158]. «Щоденні записки» подають деталі переговорних процесів між сіккенами (фактичними правителями з сьогунату) з клану Ходзьо та імператором Хубілаєм, а також доповнює ряд відомостей про наслідки дипломатичних посольств Юань.

Третя група писемних джерел з даної теми представлена корейськими нарративами. Характер суспільних відносин та історичні події періоду монгольського завоювання знайшли своє відображення у різноманітних пам'ятках писемної культури. Перш за все, це інформація уміщена у «Корйосі» – «Історії Корйо», котра була складена у 1451 р. на основі літописів та хронік періоду династії Корйо (918-1392). Зі збірника «Корйоса» на нашу думку цікавими є перш за все документи пов'язані з періодом монгольського панування в останній третині XIII ст.: «Лист короля Вон Чжона юаньському імператору Хубілаю в 1271 р.»; «Життєпис Пе Чун Сона»; «Петиція королю послана у 1277 р.»; «Життєпис Кім Бан Гйона»; ряд документів стосовно морських набігів японських піратів-вако та інші [Корйоса 1963, с. 98-118]. Комплекс цих документів дає уточнюючі дані про стан підготовки до першого морського походу монголів на територію Японії.

Також цікавими видаються повідомлення європейця Марко Поло уміщені у «Книзі про різноманіття світу». Уривок присвячений опису острова Сіпангу подає

загальний хід війни: *«Коли великому хану Хубілаю, що тепер царює, розповіли про ці багатства, через них захотів він заволодіти цим островом. Послав він сюди двоє князів з безліччю судів, з кінним і пішим військом. Одного князя звали Абатай, а іншого – Вонсанічін, були вони й розумні, і хоробрі. Що ж вам сказати? Вийшли вони з Зайтона і Кінсі, пустилися в море, допливли до острова і висадилися на берег. Захопили вони багато рівнин та сіл, а міст і замків не встигли ще взяти, як сталося з ними ось яке нещастя; заздрість була поміж них, і один другому не хотів допомагати; подув раз сильний вітер з півночі, і стала тут говорити рать, що слід йти, не те всі судна розіб'ються; сіли на судна і вийшли в море, не пропливли і чотирьох миль, як прибило їх до невеликого острова; хто встиг висадитися, врятувався, а інші загинули тут же. Висадилося на острів близько тридцяти тисяч людей, та й ті думали, що загинули, і дуже тужили; самі піти не можуть, а віллілі судна йдуть на батьківщину. І пливли ті судна доти, поки не повернулися до себе. Залишимо тих, що попливли, і повернемося до тих, хто залишився на острові і вважав себе захищеними»* [Поло 1997, с. 315-316]. В наступному розділі книги Марко Поло описує події захоплення військами Юань японського острова та м. Лорка (на сьогодні не ідентифікованого дослідниками).

Таким чином, здійснений загальний огляд джерельної бази стосовно монголо-японського військового конфлікту, засвідчив що існує низка монголо-китайських, японських та корейських писемних джерел. Найбільш широко військова кампанія кінця XIII ст. висвітлена в китайських нарративах – «Ші-лу», «Го-чао вень-лей» та «Юань-ші». «Історія династії Юань» найбільш повно інформує про розвиток дипломатичних відносин та передісторію конфлікту між імперією Юань та японською державою періоду Камакура. Доповнюють інформацію про перебіг військових дій на морі та Японських островах корейські джерела. Різноманітні японські нарративи – ілюстровані сувої, щоденники та хроніки допомагають ширше зрозуміти хід та наслідки військових дій на території сьогунату. Поглянути на сутність військового конфлікту допомагають також європейські писемні джерела – це передусім «Книга про різноманіття світу» ймовірного авторства Марко Поло.

Слід також відзначити й ступінь доступності багатьох джерел, більшість з котрих є опублікованими. Їх сукупне використання дає змогу «реконструювати» у подальших дослідженнях історію монгольського вторгнення в Японію, крізь призму сучасних підходів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Врубель В. Історія середньовічного Сходу [Текст] : тематична хрестоматія / В. А. Рубель. – 2-ге вид., – Київ : Либідь, 2002. – 623 с.
2. Джованні дель Плано Карпини. История монголов, Гильом де Рубрук. Путешествия в восточные страны., Книга Марко Поло. Пер. И.М. Минаева. – Москва : Мысль, 1997. – 380 с.
3. Кадырбаев А. Монгольские вторжения на японские острова в XIII веке (по материалам китайских династийных историй) / А.Ш. Кадырбаев // Общество и государство в Китае: XXXLII научная конференция: К 100-летию со дня рождения Л.И.Думана / Ин-т востоковедения; сост. и отв. ред. С.И.Блюмхен. – Москва : Вост. лит., 2007. – С. 61-70.
4. Корйоса. История Корйю // Хрестоматия по истории средних веков. В трех томах. Под ред. С.Д. Сказкина. – Москва: Изд. социально-экономической истории, 1963. – С. 98-118.

5. Мункуев Н. Обзор основных китайских источников по истории Монголии и Китая XIII–XIV вв. / Н. Ц. Мункуев // Китайский источник о первых монгольских ханах. Надгробная надпись на могиле Елюй Чу-Цая. – Москва : Наука, 1965. – [Электронный ресурс] http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/China/XIII/1220-1240/Munkuev/obzor_ist.htm

6. Пен Дай. Хей-да ши-люе. Короткі відомості про чорних татар / Дай Пен, Тін Сюй // Історія середньовічного Сходу [Текст] : тематична хрестоматія / В. А. Рубель. – 2-ге вид., – Київ : Либідь, 2002. – 130-132.

7. Покотилов Д. История восточных монголовъ въ периодъ династии Минь. 1368-1634. – СПб. : Тип. Императорской Академии Наук, 1893. – 242 с.

8. Су Тяньдзюе. Го-чао вень-лей. Зразки творів правлячої династії / Тяньдзюе Су // Історія середньовічного Сходу [Текст] : тематична хрестоматія / В. А. Рубель. – 2-ге вид., – Київ : Либідь, 2002. – 128-129.

9. Юань ши. Історія династії Юань. // Історія середньовічного Сходу [Текст] : тематична хрестоматія / В. А. Рубель. – 2-ге вид., – Київ : Либідь, 2002. – С. 133-138

10. Conlan T. D., trans. In Little Need of Divine Intervention / Thomas D. Conlan. – Ithaca, NY : Cornell East Asia Program, 2001. – 320 p.

11. Moromori Nakahara. The Diary of Moromori [Electronically course] // <http://www.wdl.org/en/item/2936/view/1/1/>

12. Rossabi M. Khubilai Khan. His life and Times / Morris Rossabi. – University of California press, Berkeley-Los Angeles-London, 2009. – 352 p.

13. Wade G. The Ming Shi-lu as a source for Southeast Asian History / Geoff Wade [Electronically course] // <http://epress.nus.edu.sg/msl/MSL.pdf>

14. 「北条九代記」『改訂史籍集覧』第5冊「通記類」(近藤瓶城編)復刻版、京都、臨川書店、1990。 – 761頁

C. Козловский, к.ист.н.

Львовский национальный университет
имени Ивана Франко, Львов

МОНГОЛО-ЯПОНСКИЕ ВОЕННЫЕ КОНФЛИКТЫ XIII В. : ОБЗОР ИСТОЧНИКОВОЙ БАЗЫ

На основании письменных источников – сообщений японских, монгольских, корейских и китайских авторов XIII в., анализируется проблема монголо-японских военных конфликтов того времени. Освещается проблема причин и последствий военных походов войск династии Юань (1271, 1284) на территорию Японских островов.

Ключевые слова: история Японии, средневековые источники, монгольское вторжение в Японию, история Юань, средневековый Восток.

S. Kozlovsky, Ph.D.

Lviv National University of Ivan Franko, Lviv

MONGOL-JAPANESE MILITARY CONFLICT 13ST CENTURY: OVERVIEW SOURCE BASE

On the basis of written sources – reports of Japanese, Mongolian, Korean and Chinese authors 13st c., analyses the problem of the Mongol-Japanese military conflict at that time. The problem of the causes and consequences of military campaigns troops of the Yuan Dynasty (1271, 1284) on the territory of the Japanese islands.

Keywords: *history of Japan, medieval sources, the Mongol invasion of Japan, the history of the Yuan, Medieval East.*

УДК769.2(520) “17/19”

Н. Кузовлева, концертмейстер

Николаевский колледж
культуры и искусств, Николаев

ЯПОНСКАЯ ГРАВЮРА СЮНГА ЭПОХИ ЭДО: ОСОБЕННОСТИ ИЗГОТОВЛЕНИЯ И РАСПРОСТРАНЕНИЯ, ТЕМАТИКА, СПЕЦИФИКА СОВРЕМЕННОГО ВОСПРИЯТИЯ

Данная статья рассматривает историю возникновения и эволюцию аутентичного жанра Японской ксилографии – эротической гравюры Сюнга, которая пользовалась наибольшей популярностью в эпоху Эдо. Цель статьи показать значимость эротического искусства в гендерных взаимоотношениях японского общества, а так же проанализировать влияние Сюнга на современную Японскую культуру.

Ключевые слова: Япония, Эдо, сюнга, укиё-э, японская ксилография, йосивара, ойран, Ута-маро, Хокусай, Киёнага, эротика, аниме, хэнтай, яой

「春画」 Сюнга – эротическая гравюра укиё-э, разновидность японской ксилографии XVII – XIX вв. Наибольшую популярность жанр Сюнга достиг в эпоху Эдо благодаря легализации публичных домов Йосивара. Посредством изображения жанр Сюнга воспевает искусство любви и сексуальное удовольствие как нечто естественное, взаимное и прекрасное. Сочетание 「春画」– «Сюнга» - в переводе с японского языка означает «весенние картинки». Иероглиф «весна» 「春」 в Японии являлся эвфемизмом для обозначения сексуальной сферы [Rowthorn Chris. , 2009].

Сюнга зарождается в Японии в эпоху Мурамати под влиянием иллюстраций из китайских медицинских пособий, но следует отметить, что традиция издания и популяризация эротических пособий для молодёжи существовала в Японии еще задолго до появления жанра Сюнга как такового. На протяжении IX-X веков среди японской аристократии пользовались популярностью так называемые «макура-э» – «постельные картинки» – изображения характерного эротического содержания. Данные картинки высоко ценились среди японской аристократии и нередко передавались по наследству. Благодаря этому часть из них дошла до нашего времени и оказалась доступна для изучения специалистами, которые из всего массива старинных эротических изданий выделяют «великие сексуальные панорамы» школы Тоса. Это нечто среднее между древней японской живописью ямато-э и средневековыми Сюнга [Куланов 2013, с.139]. Настоящий расцвет японской эротической гравюры начинается, когда на карте Эдо появляется Йосивара и проституция становится легальным, признанным бизнесом. Несмотря на то, что сёгунат официально запрещает производство и распространение гравюр эротического характера, Сюнга не теряет популярность, а даже